

Koos

Mijn neef was niet helemaal goed. Dat zag ik toen ik hem bij Oma voor 't eerst tegenkwam. Ik was pas 4, hij wel tien jaar ouder. Hij heette Koos en had het gezicht van een oud mannetje. Wat me opviel was dat hij zo blij was als hij ons zag. We kregen een hand van hem, die hij wild op en neer pompte, brabbelde onze namen en sloeg ons enthousiast op onze schouderjes. Ik was nog klein, maar besepte onmiddellijk dat Koos anders was. M'n moeder vertelde ons dat 't een nakomertje was en dat hij verstandelijk gehandicapt was.

Iedere zondag was 't prijs: we gingen naar Oma. Die woonde op 't Zand, aan de andere kant van 't dorp. Ik herinner me nog heel goed dat 't heel ver lopen was en dat 't altijd zomer was. Wat werd ik daar moe van! Dat kwam door mijn Robinson schoenen, die tante Bets me aangemeten had. Stevige schoenen, dat wel, maar ze waren loodzwaar en ik was maar een frêle ventje!

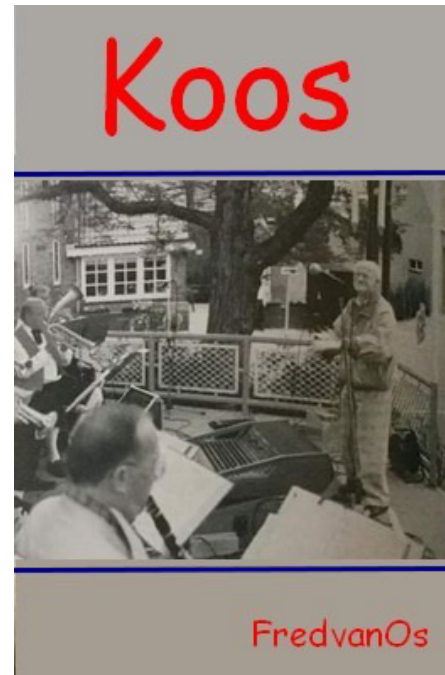
We namen altijd dezelfde weg. Eerst liepen we de Julianastraat uit. Ma duwde de kinderwagen met m'n zusje Willy erin. Tussen Pa en Ma liep zus Nelly. Ze had haar mooie jurkje aan en een grote witte strik in haar haar. Aan 't eind van de straat was het Wolwinkeltje van de gezusters de Heer, twee oude vrijster. Hier deelde Pa zijn eerste vermaning uit naar mijn oudere broers, resp. 8 en 9 jaar oud. Het was immers zondag en dan moest je rustig zijn en netjes naast je ouders blijven lopen. Dat hoorde zo, spelen mocht niet!

We sloegen de hoek om de Beatrixstraat in. Langs de loswal kwamen we op de Eilandstraat. Daar stond de kiosk van Koos de Trekpoot, er tegenover was de groentewinkel van Leen de Pekstok. We liepen er langs en kwamen zo op de dijk. Hier moesten we rechtsaf, langs dokter Rietveld en de fietswinkel van Verheuveld, daarnaast stond de benzinepomp van de gezusters IJzerman. Ach, wat was 't dorps hier. De grote bomen straalden rust uit, er reden geen auto's, zelfs geen fietsers. 't Was immers zondag!

Ter hoogte van de Veerдам stonden we even stil en keken rond. M'n vader keek minachtend in de richting van het burgemeestershuis en bromde:

'Piet de Stier!'

Verstond ik het goed? Ach, wat deed 't er toe, voor de burgemeesterswoning hadden wij kinderen geen belangstelling, de gebakjes in de etalage van banketbakker Broekema vonden we veel mooier.

We liepen verder, het Bosch in langs de schoenenwinkel van tante Bets. Voorbij het Badhuis leek 't of we in een vreemde wereld kwamen. Het grote huis van dokter Kooyker zag er zo deftig uit, de zwarte, gepotnagelde planken van de timmerschuur ernaast maakte de omgeving somber. Ik was altijd blij als de Dijkstraat in zicht kwam. Ook nu renden we vooruit, naar het winkeltje van Den Hollander. Pa's vermaningen hielpen niet meer.

Jammer, op zondag was het winkeltje dicht! Door de raampjes zagen we de uitgestalde sigarendozen, ernaast lagen potloden, puntenslijpers, gummetjes en schoolschriften, in een hoek stond speelgoed. Op de toonbank ontwaarden we glazen potten gevuld met dropveters, schuimpjes en kauwgom. Achter de toonbank, aan de wand, waren planken die vol stonden met boeken.

'We moeten verder!' riep Pa. Moeizaam kwamen we los van de etalage, los van een droomwereldje, een droomwereldje voor kinderen. Nog even de hoek om, langs het huis van tante Leentje, en eindelijk: daar was 't huisje van Oma, Dijkstraat 7!

We moesten achterom, want de voordeur deed Oma nooit open. Door de brandgang, ingeklemd tussen bruin geteerde schuttingen, kwamen we eindelijk het huisje in. De huiskamer stond blauw van de rook. Op zondag rookte de mannen een sigaar. Dat hoorde zo. Al m'n ooms hielden zich aan deze code. Tussen het uitblazen van rook palaverden ze over het wel en wee van het dorp. M'n tantes zaten keurig recht op hun stoel, in stemmige bloemetjesjurken, het haar op een knot. Na de koffie kwam de borrel op tafel, die door de mannen ernstig werd ingenomen, de vrouwen lepelden hun advocaatje uit.

Voor ons was er weinig te doen. Onze neven waren minstens 10 jaar ouder. Ze wisten zich op kundige wijze te onttrekken aan het gezelschap. Ze moesten naar de Jongelingsvereniging Calvijn of hadden een vage afspraak in Sliedrecht, en weg waren ze. Oom Piet riep ze na:

'Wat je ver haalt, is lekker, hé!'

'Dat zeg je toch niet op zondag!' snipte tante Annigje.

De mannen lachten en namen er nog een borreltje op.

Koos bleef over. Ome Arie trachtte hem het damspel bij te brengen. Dat viel niet mee, Koos sloeg alle schijven die hij om zich heen zag, wit of zwart, 't maakte hem niet uit. Van discriminatie had hij nog nooit gehoord.

'Koos, dat mag niet!' riep ome Arie.

't Hielp niet, de grote krassen die diagonaal over het dambord liepen, getuigden van de fysieke inzet van Koos. Ome Arie gaf 't op:

'Hij leert 't nooit!'

Als alternatief begonnen we Koos rekensommetjes op te geven. Het was de beurt van mijn oudste broer.

'Koos, wat is 1 plus 1?'

'Twee!' riep Koos enthousiast.

Men jongste broer kwam er overheen met:

'En Koos, wat is 2 plus 2?'

'Drie!' riep Koos nog enthousiaster. Hij kreeg 't spelletje door!

'Nee Koos, dat is vier!' riep ik, want ik kon al wat rekenen.

Mijn broers probeerde 't opnieuw, maar hoger dan drie kwam Koos niet!

'Gekkie!' riep mijn oudste broer.

Dat had hij beter niet kunnen doen. Hij kreeg van tante Koosje, de moeder van Koos, een uitbrander:

'Je mag Koos niet plagen, stoute jongen!'

Mijn moeder suste de zaak en stelde voor:

'Gaan jullie maar even in de tuin spelen.'

Dat werd geen succes. Koos had een balletje gemaakt van een prop papier met daarom heen elastieken, geknipt uit een oude binnenband. Hij schopte het balletje keihard over het achterplaatsje. Soms raakte hij één ons en dat deed zeer. Vanwege onze luidruchtigheid werden we weer naar binnen gehaald. 't Was immers zondag en dan mocht je van God alleen stilzitten, het optrekken van één wenkbrauw werd al als verdacht gezien!

Gelukkig bleven we niet te lang bij Oma. Pa was organist in het Gereformeerde Kerkje op de Veerweg en moest daar hij op tijd zijn. We namen afscheid. Koos beloofde binnenkort bij ons thuis langs te komen, want hij wilde op 't orgel van mijn vader spelen.

'Ikke goed orgelspelen!' beweerde hij. Koos sprak zonder werkwoorden, daar had hij een hekel aan!

De zomer ging voorbij, het werd Kerst, het feest van de lichtjes. Op Kerstdag was er een extra kerkdienst. We zongen kerstliedjes, m'n moeder las het kerstverhaal voor in het

doodstille kerkje, buiten werd 't donker en de lichtjes in de kerstboom twinkelden, ze straalden! Oh, wat was dat mooi! Snel daarna was het Oudejaarsdag. De grote jongens uit de buurt kwamen langs met de rommelpot. Ze zongen:

Klein zieltje, klein zieltje zat achter de trap,
Hij voerde zijn zusje met suiker en pap.
Vrouw geef me dit, vrouw geef me dat.
Geef me een stuk van 't varken z'n gat,
Al achter aan z'n staartje.
'k Wens u al wat wenselijk is,
een gelukkig Nieuwe Jaartje!

Ze kregen een stuiver en een oliebol. Was ik maar zo oud als die jongens, dan ging ik ook langs de deuren!

De volgende dag werd een verrassing: Koos kwam langs om ons Gelukkig Nieuwjaar te wensen. Hij was al langs ome Arie geweest en had daar 4 kwartjes gekregen. Hij liet ze zien, stralend van plezier. Hij zat wat onrustig op z'n stoel, benieuwd naar wat mijn ouders hem zouden geven. M'n vader legde een gulden op tafel en daarnaast 10 dubbeltjes

'Koos, jij mag kiezen: wil je een gulden of 10 dubbeltjes?'
'10 dubbeltjes natuurlijk!' riep Koos.

Glunderend stak Koos het geld in zijn zak.

'Ikke orgel spelen!' zei Koos.

Pa keek bedenkelijk, maar Koos zat al achter 't orgel voor hij 't wist! Hij begon te spelen. Niet zomaar, de hele brede van het klavier benutte hij om zoveel mogelijk toetsen te gelijktijdig in te drukken. Het klonk van geen kanten, maar toegegeven, Koos hield er de vaart in. Hij genoot! M'n broers en ik begonnen te giechelen, m'n zusje was de gang opgevlucht! Die kon 't niet aanhoren, een paar weken geleden had ze immers de 'Vlooiemars' van een vriendinnetje geleerd en dan nu dit?

Pa knipoogde naar ons en riep:

'Mooi Koos!'

Daar kreeg hij spijt van. Koos hamerde lustig op de toetsen, trapte zo hard mogelijk op pedalen. Het orgel loeide als nooit te voren!

Na een kwartiertje vond Pa 't welletjes.

'Koos, 't was mooi, maar nu moet je toch echt naar tante Bets. Want je moet natuurlijk Nieuwjaar gaan wensen!'

Glunderend nam Koos afscheid en beloofde dat hij snel nog een keer zou komen spelen. Dat hoefde nou niet echt van Pa.

"t Is een lieve jongen, en nog muzikaal ook! Jammer dat 't niks wordt!"

De zondagse bezoeken aan oma stopten toen ze overleed. Koos zagen we alleen incidenteel. Hij was altijd lopend, fietsen kon hij niet. Op de pont bijvoorbeeld. Dan was hij in gezelschap van een groepje 'gekkies' die onder begeleiding naar het speciaal onderwijs in Dordt gingen. Ze hadden allemaal een pukkel of een rugzak bij zich. Wat daarin zat, is me nooit duidelijk geworden. Koos groette altijd enthousiast, hij wist wie we waren. Hij gedroeg zich keurig en luisterde goed naar de leiding. Hij wist hoe 't hoorde! Wangedrag was hem vreemd! Toen op een keer de dekknecht de pont niet aangelegd kreeg en daarbij luid vloekte, stapte Koos kordaat op hem af:

'Jij niet vloeken! Mag niet van God!'

Omstanders keken verbaasd, nieuwsgierig naar de afloop. De dekknecht kreeg een kop als vuur en stopte abrupt met zijn getier! Hij schaamde zich dat hij in 't publiek tot de orde werd geroepen door zo'n simpele jongen! De mensen waren er stil van.

'Dat zo'n jongen dat nou moet zeggen!' mompelde een grote werkman en maakte dat hij met z'n fiets van de pont kwam.

Op 't dorp had je van die hoogtijdagen. Koninginnedag en Bevrijdingsdag waren de hoogtepunten. Koos was er altijd bij! Hij mocht meelopen met de marsen van harmonievereniging Excelsior, weliswaar achteraan, maar dat deerde hem niet! 's Avond, bij de uitvoering in de muziektent mocht hij naast het slagwerk zitten met een triangelkje. En reken maar: precies op tijd liet hij zijn tingeltje horen!

Koos had ambities, hij wilde dirigeren, net zoals neef Gerrit. En ja hoor, dat mocht! Koos ging trots voor het orkest staan, tikte met 't stokje op de muziekstandaard. En daar ging 't los! Keurig in 't ritme zwaaide hij met de dirigeerstok, gaf zelfs de afzonderlijke partijen aan! Koos was in zijn element! 't Straalde van hem af, die jongen was muzikaal!

't Leven ging door, Koos ook! Om de vier weken moesten m'n broers en ik naar de kapper, kapper Kok op 't Oude Veer. En ja hoor, Koos zat er ook! Volgens mij niet altijd om geknipt te worden, hij vond 't zo gezellig en dat mocht van kapper Kok. Je moest altijd lang wachten op je beurt, dus probeerden we Koos 't schuifspelletje te leren. Hij snapte 't niet, we stopten ermee. Koos haalde zijn mondharmonica uit zijn zak. Hij begon te spelen en zowaar, daar klonk het Wilhelmus!

'Mooi Koos, dat kun je goed!' riep kapper Kok, toch wat verrast.

De aanmoediging was niet tegen dovemansoren gezegd. Aan het eind van 't lied begon Koos gewoon opnieuw. Na een keer of tien hield kapper Kok 't niet meer:

'Koos, speel nou 's wat anders!'

Koos stopte en knikte enthousiast. Hij fronste 't voorhoofd, je zag 'm denken, maar niet lang. Hij zette de mondharmonica weer aan de mond, en ja hoor: weer klonk het Wilhelmus!

We werden groter. Koos zag ik nu regelmatig bij 't korfballen. Hij herkende me altijd, ondanks dat ik al een hele slungel was geworden. In zijn gedrag voelde ik dat hij me steeds meer als volwassene zag, terwijl hij kind bleef. De korfballers legden hem uit dat hij tijdens een wedstrijd niet zomaar over 't veld mocht lopen. Ze gaven Koos wat sportkleding en een grensvlag. Koos groeide snel in zijn rol als grensrechter. Hij zwaaide met z'n vlag dat 't een lieve lust was, bij voorkeur bij de wedstrijden van het eerste team. Meestal wees hij de verkeerde kant op, van partijdigheid had Koos nog nooit gehoord! De scheidsrechters accepteerde Koos. Hij mocht ze voor de wedstrijd een hand geven. Wat was hij trots! De tegenstanders moesten even wennen. Een speler van de tegenstander riep:

'Haal die gek weg bij de lijn!'

Hij kreeg alle spelers van de thuisclub over zich heen; de scheidsrechter riep 'm op 't matje en legde 'm uit wat de bedoeling was. De speler bood z'n excuses aan, gaf Koos een hand. En dat was 't! Koos werd de knuffelmongool van de plaatselijke korfbalclub. Iedereen kende hem, en andersom scheelde 't ook niet zoveel! Koos groeide uit tot de mascotte van de club.

Koos werd ouder, zijn ouders overleden. Door de week zat Koos in een tehuis, in de weekenden was zij afwisselend bij zijn broers en zussen. Uiteindelijk nam Koos zijn intrek in het tehuis van Philadelphia, achter de Bibliotheek. Hij was dikke maatjes met de zus van Piet Veen, hij noemde haar zijn verkering! Langzaam verdween hij uit 't zicht. Het dorp was uitgegroeid tot stad, men kende Koos niet meer! Op 62 jarige leeftijd overleed Koos. Hij liet dierbare herinneringen achter!